

*Jefferson'un Umutlarından Reagan'ın Anti-
çevreciliğine*
**AMERİKAN ÇEVRECİLİK DÜŞÜNÇESİNİN
GELİŞİMİ**

**1-ÇEVRECİLİK VE ÇEVRECİLİK
AKIMININ KISA BİR TARİHİ**

Kudret BÜLBÜL*

20.Yüzyıl tarihi yazıldığında, yüzyıl boyunca devam eden en önemli toplumsal hareket olarak çevreciliği görmek kesinlikle olasıdır¹. der ünlü siyaset bilimcisi ve sosyolog Robert Nisbet. Bu görüş "İki Dünya Arasında" (Between Two Worlds) isimli eserin yazarı Caldwell'ce de paylaşılır². Çevrecilik akımının yüzyılımızdaki en önemli toplumsal hareket olup olmadığı tartışması bir tarafa bırakılırsa, bu akımın gerçekten de, gelişmiş-az gelişmiş, sosyalist-kapitalist ülkeler/örgütler/bireyler gibi ayrımların, farklılıkların ötesinde oldukça yaygın bir tartışma alanı bulunduğu kabul edilebilir.

Çevrecilik (Environmentalism)

Böylesine çok değişik kesimlerce benimsenen ve savunusu yapılan çevreciliğin³ ne

olduğunu ise tanınmış sosyal bilimci O'Riordan *Basitçe eko-sistemi ve doğal kaynakları korumak* olarak tanımlar⁴. Ona göre çevrecilik insanın hareket biçiminin, davranışının bir felsefesidir ve 20 yüzyılın son çeyreğinde artan belirsizlik, kurumların devamı hakkındaki korku ve şiddet tehdidi ile karşılaşıldığı için bu konuda toptan bir bilince sahip olmak açısından çevresel yaklaşım anlamlı karşılanabilir.

İnsan-Doğa İkilemi

Çevrecilik O'Riordan'ın anladığı anlamda kısaca doğanın korunması olarak genellikle kabul edilse de bu korumanın nasıl ve niçin yapılacağı noktasında tartışmalar başlamakta, öncelikler ve doğaya bakış açısı belirleyici olmaktadır. "Çevre ve Amerikalılar-Öncelikler Problemi" adlı derlemenin sahibi Roderick Nash'ın sorduğu şekilde "önce insan sonra çevre mi yoksa önce çevre sonra mı insan? (man then nature, or nature then man?)"⁵ yaklaşımına bağlı olarak farklı çevreci akımlar varlık bulmaktadır⁶. Sonrasında bu akımlar estetik-fonksiyonalist, ekolojik-bilimsel, eko-sentrizm-tekno-sentrizm vb gibi ayrımlarla biliniyor olsa da aralarındaki temel farklılığı Nash'ın yukarıdaki problematiğinin belirlediği söylenenebilir.

Çevreciliğin Doğuşu

Doğuşu açısından bilimsel ve teknolojik gelişme ile ilişkili olsa da çevrecilik bunlara karşı bir akım olarak değil, bireysel kirlilikleri avcılığı ve orman kayıplarını önlemek amacı ile ortaya çıkmıştır. Bu aşamada küçük bireysel gruplarca savunulan oldukça lokal bir harekettir. Fakat gelişim sürecinde sırasıyla bölgesellik, ulusalılık ve uluslararasılık kazanmıştır⁷. Çevrecilik akımı, sonrasında BM'nin,

* Kırıkkale Üniversitesi, Siyaset Bilimi Araştırma Görevlisi.

¹ R. Nisbet, *Prejudices: A Philosophical Dictionary*, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press-1982, p. 101'den Lynton Keith Caldwell, *Between Two Worlds-Science, the Environmental Movement and Policy Choice*, Cambridge, New York, ...-1990, s.105.

² Caldwell, age, 105.

³ Environmentalism ile ilgili olarak Türkçede çokça fazla eser bulunmuyor olsa da daha fazla bilgi için İngilizce şu eserlere bakılabilir: T O'Riordan, *Environmentalism*, Pion Limited, London-1976; Francis Sandbach, *Environment, Ideology and Policy*, Oxford: Basil Blackwell Publisher-1980; Robert C. Paehlke, *Environmentalism and the Future of Progressive Politics*, Yale University Press, New Haven and London,1989; Norman J. Vigand and Michael E. Craft, *Environmental Policy in the*

1990's, CQ Press, Washinton D.C.-1990; Arran E. Gare, *Postmodernism and the Environmental Crisis*, Rotedge Pub., New York and London-1995; Andrew Light and Eric Katz, Eds., *Environmental Pragmatism*, Rotedge Pub., London and New York-1996

⁴ T. O'Riordan, *Environmentalism*, London-1976, s. ix.

⁵ *Environment and Americans-the Problem of Priorities*, ed: Roderick Nash, New York, Chicago... -1972, s. 61

⁶ Öncelikler sorunu ile ilgili ilginç bir tartışma için bkz. Richard G. Lillard, "Priorities in Nature Preservation", *Environment and Americans*, age, Yazar, Yosemite Ulusal Parkına doğal dokusunu bozacağı gerekçesi ile otomobile girilip girilememesi gerekliliğini tartışmaktadır..

⁷ John McCormick, *Reclaiming Paradise: The Global Environmental Movement*, Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press-1989 p.1'den Ömer Çaha, *Environmentalism and the Relativisation of the State Policy in Regard with the Environment in*

sivil toplum kuruluşlarının katkıları ve çalışmaları ile sadece uluslararası bir nitelik kazanmakla kalmamış; çevre bir bilim dalı (Çevrebilim⁸) haline gelerek dallara ayrıldığı (Siyasal-Hukuksal-Ekonomi Çevrebilimi) gibi, kimilerince Marx'ın materyalist tarih açıklamasına benzer bir şekilde tarihin çevresel açıklanması yapılmıştır⁹.

Çevrecilik-Postmodernizm

Bugün ilk çıkış noktasıyla kıyaslanamayacak biçimde bir genişlikte olan çevrecilik düşüncesinin geleceği ile ilgili olarak genellikle daha da olumlu görüşler belirtilmektedir. Caldwell modern varsayımlardan, değerlerden, yaşam biçimlerinden postmodern varsayımlara geçişle birlikte çevresel akımın daha bir etkinlik kazanacağı düşüncesindedir¹⁰. Benzer

şekilde "Postmodernizm ve Çevresel Kriz"¹¹ adlı eserin yazarı Arran E. Gare de bu anlamda postmodernizm ile çevrecilik düşüncesi arasında bağlantı kurar. Gare'e göre postmodern koşullar ve çevresel kriz üzerindeki refleksiyonlar birçok noktada ortaktır. Her ikisi de modern medeniyet kültürünü ve bugünkü duruma nasıl gelindiğini anlamayı gerektirir. Çevresel krizin kökenlerini anlamaya çalışan girişimler gibi postmodern koşulları anlamaya çalışan pek çok girişim de Batı medeniyetini bunalıcı ve yokedici olarak görür ve yeni bir düşünce, yaşama yolu yaratmaya ya da önceki (Batı medeniyetinden önceki) düşünme ve yaşama yollarını canlandırmaya çalışır¹². Yazara göre postmodernizm moderniteye, ilerleme düşüncesine, aydınlanma rasyonelliğine inancın kaybedilmesi ile birlikte düşünülür ve postmodern politikaların savunucuları, feministlerle birlikte, yeni bir politika biçimi olarak ekolojik direnmeyi destekler. Postmodernizm ve çevrecilik düşüncesi birbiri için büyük öneme sahip olmakla birlikte yazara göre bu iki düşünceyi birbiriyle ilişkilendiren çok az çalışma yapılmıştır.

Farklı Yaklaşımlar: Buraya kadar tanımlamaya çalıştığımız çevrecilik düşüncesinin herkesçe aynı şekilde anlaşıldığını, aynı şekilde paylaşıldığını söylemek olası değildir. Yukarıda da belirtildiği gibi Roderick Nash'ın temel ayrımı çerçevesinde insana ya da doğaya verilen önceliğe ve sahip olunan değer yargılarına-ideolojilere göre çevrecilik düşüncesi farklılaşmaktadır. Keleş-Hamamcı bu farklı çevreci akımları eko-sentrizm-tekno-sentrizm, işlevsel-çoğulcu (Marxist yaklaşımlar için), gerekirciliğe-özgün istence önemverenler, eko-faşizm ve ekososyalizm gibi başlıklar altında toplarken¹³. Sandbach ekolojik-bilimsel çevrecilik, kurumsallaşma karşıtı çevrecilik, fonksiyonalist-pluralist yaklaşımlar, Marxist ve Materyalist yaklaşımlar olarak ele alır¹⁴.

Eleştiriler: Ayrıca çevrecilik düşüncesine yine herkesçe olumlu olarak yaklaşıyor da değildir. Teorik ve pratik anlamda eleştiriler de yöneltilmektedir. İş dünyasından bazı çevreler kendilerinin piyasadaki önceliklerinin tehlikeye girmekte olduğu korkusuyla çevresel düzenlemelerin maliyetleri ve enflasyonu arttırdığını ileri

Turkey, A Master thesis submitted to the Department of Political Science and Public Administration of Bilkent University, Ankara-1990, s. 13.

⁸ Bu konuda kapsamlı bir çalışma için bakınız: Ruşen Keleş-Can Hamamcı, *Çevrebilim*, Ankara-1993

⁹ I. G. Simmons *Çevresel Tarih (Environmental History)* adlı eserinde Marx'ın beş aşamalı tarih felsefesine benzer bir şekilde çevresel dünya tarihini beş aşamalı olarak inceler:

1-Avcılık-toplayıcılık ve erken tarım dönemi: İlk olarak M.Ö. 7500'lü yıllarda görülmüş ve kimi yerlerde günümüze kadar devam etmiştir. Avcılar sonraki kültürlerden çevreyi daha az manipüle etmişler ve doğa şartlarına daha fazla uymuşlardır.

2-Irmak medeniyetleri dönemi: Nil ve Mezopotomya gibi ırmak kenarlarında M.Ö. 4000'lü yıllarda var olmuş ve varlıklarını M.S. ilk yüzyıla kadar sürdürmüşlerdir. Teknik olarak oldukça gelişmiş bir medeniyete sahiptirler.

3-Tarımsal imparatorluklar dönemi: 5. yy.dan endüstriyel devrimin sonuna kadar (1800) devam etmiştir. Bu yüzyıllarda değişik ülkelerde belirli ticari merkezler, şehirler kurulmuştur. Doğal koşulları aşmak için kimi çevreye uygun teknolojiler kullanılmıştır.

4-Atlantik endüstriyel dönem: 1800'lerden günümüze kadar gelen dönemi kapsar. Beyrut'dan Chigago'ya, Tokyo'dan diğer Asya şehirlerine kadar bazı kentler oldukça gelişmiş bir ticari ağ oluşturmuştur. Bu dönem insan-çevre ilişkilerini oldukça değiştiren bir dönemdir. Çünkü bu dönemde sanayileşme ile birlikte insan ve doğal çevre birbirinden ayrılmıştır.

5-Pasifik Global dönem: 1960 sonrası içerisinde yaşadığımız globalleşme, küreselleşme dönemidir. Bu dönemde globalleşme ile birlikte bütün ekonomiler ve her şey iç içe girmiştir. *Environmental History*, Oxford-UK, Cambiridge-US-1994, s. 1-3

¹⁰ Caldwell, age, s. 101

¹¹ Arran E. Gare, *Postmodernism and the Environmental Crisis*, New York and London-1995.

¹² Gare, age, s. 1

¹³ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ruşen Keleş-Can Hamamcı, *Çevrebilim*, Ankara-1993, s. 180-187

¹⁴ Bakınız: Francis Sandbach, *Environment, Ideology and Policy*, Oxford-1980, s. 1-21

sürmektedirler¹⁵. Düşünsel boyutta ise bilimin ve teknolojinin insanı topluma ve doğaya yabancılaştırdığını düşünerek bilim ve teknolojiye eleştirel olarak yaklaşan düşünürler, sistem analizi, sibernetik, karar teorisi, teknolojik değerlendirme, fayda-maliyet analizi gibi yollarla sonuçta çevrecilik düşüncesinin de insan üzerindeki bilim ve teknoloji denetimini arttırdığını belirtmektedirler¹⁶.

Caldwell çevreciliğe yöneltilen eleştirileri şu şekilde sıralar:

a- Çevreci düşünce geleneksel yaratılış teolojilerini reddederek ve dünyanın insan için yaratıldığı varsayımıyla çelişerek geleneksel inanış ve davranışlardaki insanların mutluluğunu azaltır.
b- Belirli ekonomik teorileri, ilgileri tehdit eder ve pek çok değer in üstündeki maddi büyüme olgusunu reddeder.
c- Kişisel ekonomik uygulamaları ve siyaseti karakterize eden kısa dönem öngörülere dayanır.
d- Bireysel tercihlerin otokratik sınırlandırılması kabul eder ve sıklıkla değişen politikalar üretir.
Caldwell zamanla artan bu ve benzeri eleştirileri felsefi ve materyalistik olarak iki grupta toplar. İlk gruptakiler Laissez-faire Liberalleri ile "economism" düşüncesi sahipleridir. Liberallere göre çevreci düşünce devletin müdahalesini arttırmaktadır. Modern toplumların ve devletlerin gelişiminin temelinde, pekçok sorunun çözümünde ekonominin belirleyici olduğunu düşünenler için ise çevreci amaçlarca ekonominin sınırlandırılması sonuçta insanlığa yarar getirmeyecektir. Materyalist eleştiri sahipleri ise çevreciliğin insanlığın gelişimine karşı bir tuzak olduğunu belirtmektedirler. Caldwell genel olarak bu eleştirilerin gerçek bir eleştiri niteliği taşımadığı düşüncesindedir¹⁷. Bu eleştirilerin gerçek bir eleştiri olup olmadığını ya da ne tür bir çevrecilik anlayışına yönelttikleri sanırım bir başka tartışma konusu olsa gerektir.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki çevreci düşünceyi ve akımı daha iyi anlayabilmek için teorik olarak çevrecilik düşüncesine bir ölçüde değindikten sonra bu ülkedeki gelişmelere geçilebilir.

II-AMERİKADA ÇEVRECİLİK DÜŞÜNCESİ

A-TARİHSEL ARKAPLAN

Çevrecilik düşüncesinin, tüm dünyadaki toplumsal hareketlerin yükselişine bağımlı olarak, Amerika'da da 1960'lı yıllar ve sonrasında etkinlik kazandığı söylenebilir. Ama bu 60 öncesinde "Yeni Dünyada" bu anlamda her hangi bir düşüncenin olmadığı anlamında değildir¹⁸. Tam aksine bazıları kıtanın keşfi öncesi Amerikan yerlilerinin daha fazla çevreci olduğunu ileri sürecek kadar gerilere giderler¹⁹.

17.Yüzyıl: Peter N. Carroll "Püritenler ve Yabanılığın Dönüşümü" adlı makalesinde 17. yy Amerikasındaki yeni yerleşimcilerin doğayı değiştirme süreçlerine değinir. Yeni yerleşimciler için uçsuz bucaksız eldeğmemiş bakir alanlar söz konusudur ve bu alanların işlenmesine gerek vardır. Bu nedenle New England'ın liderleri toprak dağıtım politikalarını insanların toprağı işleyebilme yetenekleri üzerine oturturlar. Massachusetts Genel Mahkemesi kasabaların alansal genişlemesine "ekimde bazı ilerlemeler yapılmak kaydıyla" izin verir. Fakat bütün bu bolluklara rağmen her şey kuralsız değildir. Gereksiz fazlaca ağaç kesimi, odun kullanımı yasaklanmıştır. Her mevsimde balık tutmak ve avcılık yapmak serbest iken bunlara zamanla mevsimsel sınırlamalar getirilmiştir. İlk zamanlarda yeni yerleşimciler doğa ile içiçe yaşarken değişim sonucu yerleşim yerleri ve kırsal alanlar birbirinden ayrılmıştır. Artık eskisi gibi "New England" ve kır aynı anlamda değildir²⁰.

Jefferson: Daha sonraları Başkan Jefferson ve Henry Adams dönemlerinde yaygın karayolları, köprüler, kanallar ve demir yolları ile Amerikan tarımcılığını geliştirmek için bütün bir ülke birbirine bağlanır²¹. Bu

¹⁸ Amerika'daki çevrecilik düşüncesi ile ilgili olarak bakınız: Victor B. Scheffer, *The Shaping of Environmentalism in America*, University of Washington Press, Seattle and London-1991; Bob Peppersan Taylor, *Our Limits Trasgressed-Environmental Political Thought in America*, University Press of Kansas-1992; Samuel P. Hays, *Bauty, Healthy and Permanence-Environmental Politics in the United States 1955-1985*, New York and Cambridge-1987.

¹⁹ Kimilerince bunun nedeni teknoloji eksikliği olsa da kimilerince Amerikan yerlilerinin dinleri ve toplumsal düşünceleri çevre ile daha bir uyumlu idi. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Frank G. Speck, "Indian as Ecologists" , *Environment and Americans*, age, s. 75-78.

²⁰ Peter N. Carroll, "Puritans and Transformation of the Wilderness", *Environment and Americans*, age, s. 7-10.

²¹ Alan Tranchtenberg, "Progress and the Environment", *Environment and Americans*, age, s. 13

¹⁵ Samuel P. Hays, *Beauty, Healthy, and Permanence: Environmental Polotics in the United States 1955-1985*, New York and Cambridge-1987

¹⁶ Sandbach, age, s. 26.

¹⁷ Caldwell, age, s. 93-96.

noktada Jefferson'un düşüncesi "yerel değerlere bağlı tarımsal bir toplum"dur. Thomas Jefferson azimli ve sabırlı çiftçilerin ticaret ve şehir hayatının desiselerinden kendilerini koruyabildiklerini ve Tanrı'nın seçilmiş kulları olarak oldukça sade yaşadıklarını düşünmektedir²². Sonraları Jefferson'un kır özlemine kimileri (Frederick Jackson Turner) daha da ileri götürerek "kırsal iyi" ve "şehirsal kötü" arasında bir dikatomi olarak alırlar. Kimilerine göre ise (Leo Marx) bu tür duygular "realiteden uzak, saf ve anarşik primitisizme kaçış"ın bir ifadesidir. George Mowry ise bu tür kırsal coşkuyu Amerikan yönetici ve iktisadi sınıflarının "sosyal nostaljisi" olarak görür. Çünkü onlar "kırsal fantazileri" politik olarak kendilerine faydalı bulmaktadırlar²³. 20 yüzyıl öncesi Amerikasında görülen bu tür doğaya dönüş istemleri bazıları "agrarianizm"(Tarımcılık) olarak adlandırır²⁴.

Fakat gelişmeler Jefferson'un umutları doğrultusunda olmadı. Siyasal rakibi Alexander Hamilton ekonomik gereksinimlerin Jefferson'un beklentisini aşacağı ve endüstriyel gelişmenin daha yararlı olacağı düşüncesinde idi ve süreç Hamilton'u haklı çıkardı. 1837' de Avusturyalı bir gezginin (Franchis Grund) doğa ile ilgili olarak Amerikalılar hakkındaki düşüncesi şu şekildeydi:

Amerikalılar daima doğayı kendilerini doğuran bir ana olarak değil bir fetih olayı olarak gördüler. Onlar yeryüzünde buldukları şeyleri korumak için değil yakmak talan ve yok etmek için gelen başka bir dünyanın çocukları idiler. Ormanları yaktılar, yeryüzünün bağırsaklarını söktüler, ırmakların yataklarını değiştirdiler ya da kendi isteklerine göre birleştirdiler ve kuzeyden-güneye, doğudan-batıya bütün uzaklıkları yok ettiler²⁵.

²² Peter C. Schmitt, "Back to Nature", *Environment and Americans*, age, s. 32

²³ Schmitt, agm, s. 33.

²⁴ 19 yy sonlarında Amerika'da doğaya dönme özlemleri giderek artmaktadır. Kırdaki kamplar kurulmakta, okullarla kır gezileri düzenlenmekte, kırsal şehrin güzelliklerini birleştiren "kırsal şehir evleri" önerilmekte, öğretmenler, kır sevdalıları, kuş bakıcıları ve içine kapanıklarla "şehir kenarlarında bir yerlerde kolayca ulaşılabilen *kırsal vahşi*" bir yerler aranmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Schmitt, age, s.32-36

²⁵ Trachtenberg, age, s. 11-16.

Grund'a göre Amerikalılar öylesine mükemmel bir doğa dönüştürücüleriydi ki sürekli olan tek bir değişiklik yoktu.

Jefferson'un toprakla dostluğu öngören umutları oldukça gerekli araçlarla, tarım araçları ile boşa çıkarıldı. Toprak ve bahçe değil fakat Jefferson'un kendi ulusal paralı otoyolları sonraki Amerikan yaşamının yönünü çizdi.

John Wesley Powell: 20 yy.lın ilk çeyreğinde Amerikan çevre düşüncesi açısından önemli bir yer tutan korumacılığın hemen öncesinde John Wesley Powell önemli bir etkiye sahiptir. Powell Avrupa'daki pek çok ormanın yok edilmesi tecrübesinden hareketle doğal hakların keşfini ve ona itaati öngören otomatik gelişimci sosyal Darwinci düşünceye karşı çıkmış ve otomatik evrimci gelişimin aksine doğanın korunması için hükümetin harekete geçmesini ve düzenlemeler yapmasını istemiştir. Powell yine ülkenin ulusal varlıklarını gösteren bir coğrafya planı yapılmasını önermiş ve bu teklifi Kongre'ce kabul edilerek sorumluluğuna getirilmiştir.

Yine korumacılık öncesinde kereste kaynaklarının korunması üzerinde durulmuş ve Kongre 1873'de Kereste Yasası'nı kabul etmiştir. Ormanların korunması çalışmaları 1881'de toplanan Amerikan Orman Kongresi ile daha bir anlam kazanmış ve 1889'de Amerikan Orman Kurumu kurulmuştur²⁶.

Korumacılık (Conservatism)

Amerikan çevrecilik düşüncesinde konservatist düşünce önemli bir yere sahiptir. Mcconnell'e göre Konservatizm, Gifford Pinchot'un çalışmaları ile, 20 yy. başındaki en önemli politik güçtü²⁷. İlk zamanlarda pek fazla popüler olmayan bu düşünce seçkinlerin, etkin bireylerin ve küçük grupların hareketiydi. Seçkinlerin ısrarlı tutumları ve bilim adamlarının çalışmaları ile zamanla geniş halk kitlelerinin de desteğini aldı²⁸.

²⁶ Arthur A. Ekirch, Jr, "The Utilitarian Emphasis", *Environment and Americans*, age, s.36-45

²⁷ Grant Mcconnell, "The Failures and Successes of Organized Conservation", *Environment and Americans*, agm, s. 46.

²⁸ Mcconnell, agm, s. 47.

Roosevelt-Pinchot: Mcconnell korumacılık düşüncesinin temellerini toprağa ve doğaya karşı duyarlı ve onun korunması için istekli olan Jefferson'a ve hatta *belki de daha anlamlı bir başlangıç noktası olarak 1864'deki George Perkins Marsh'ın hala büyük bir eser olan İnsan ve Doğa'nın yayınlanmasına* kadar gerilere götürse de²⁹ korumacılık başkan Theodore Roosevelt ve bir ormancı Giffort Pinchot'un çalışmaları ile 1900'lü yıllarda etkin hale gelmiştir³⁰. Başkan Theodore Roosevelt madeni kaynaklar, ormanlar ve suların korunması için yasal düzenlemeler yapmıştır. Roosevelt ile iyi bir diyalog ve işbirliği geliştiren ve Amerika'nın ilk ormancısı olarak kabul edilen Pinchot ormanların korunması konusunda oldukça katkıda bulunmuş, bu konuda Pinchot'a Roosevelt önemli pozisyonlar vermiştir. Pinchot doğanın korunmasında propogandanın ve kamu oyunun önemini görmüş ve "Orman Bürosu" kurmuştur. Bu büro ile okullara, öğretmenlere, yazarlara ve ilgililere bilgi ve malzeme sağlamıştır. Pinchot'un amacı ülke kaynaklarının maksimum ürün alınacak şekilde kullanılması idi. Bunun için 1908'de Roosevelt'e bir yöneticiler konferansı önerdiğinde Başkan, benzer görüşleri taşıdığı için memnurlukla kabul etti. Konferans ulusal koruma komisyonunun kurulmasına hizmet etti. Benzer şekilde yapılan 1909'daki devletlerden ve fedaral hükümetten yetkililerin katıldığı Birleşik Koruma Konferansı sonrasında kurulan "Ulusal Koruma Kurumu" ile Washinton'un üzerinde etkili bir lobcilik faaliyeti hissedilir oldu. Ülke kaynaklarının planlı ve bilimsel bir şekilde korunmasını amaçlıyan Pinchot'un anladığı anlamdaki korumacılık bireysel değil, toplumsal yanı ağır basan yurtseverlikle bütünleşmiş bir anlayıştı³¹.

Özetle korumacı düşüncenin amacı doğal yaşamı ve yabancı hayatı korumak ve gelecek jenerasyonların da bu kaynakları kullanımını olanaklı kılmak için gerekeni yapmaktır. Bu niteliği ile bu düşünce özellikle Batı Amerikalılarda şüphe ve düşmanlıkla karşılandı. Batı'nın gelişimi ormanlara ve madeni zenginliğe bağlı olduğu için korumacılığı, "Doğu'nun romantik ve hümanist fikirleriyle boyanmış sun'i bir kavramı" olarak aldılar. Bazılarında da bu düşünce sahipleri doğa

aşıkları ya da sosyalist planlamacılar olarak suçlandılar³².

Elbetteki başkaca pek çok düşünce gibi korumacılık da kendi içerisinde farklılıkları barındırıyordu³³.

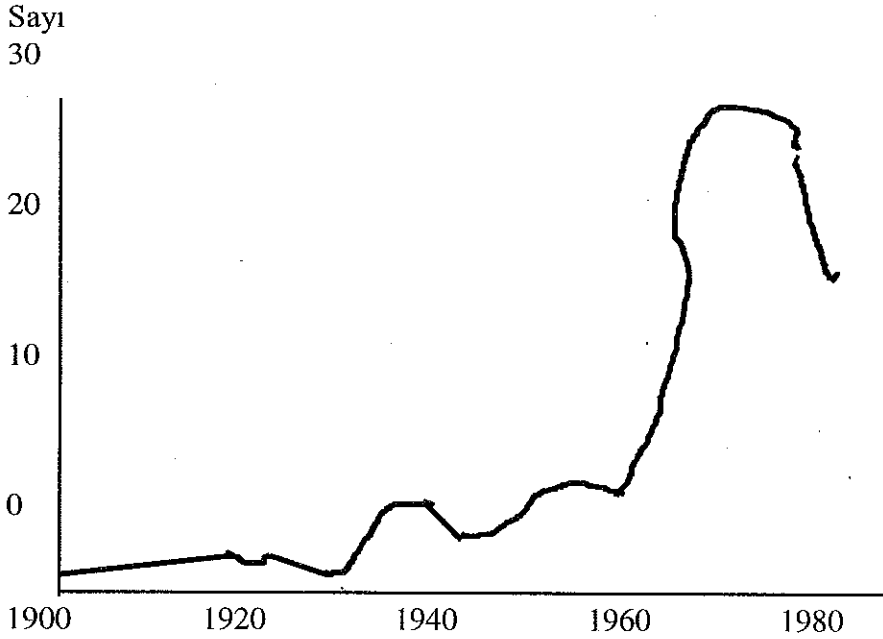
²⁹ Mcconnell, agm, s. 46.

³⁰ Victor B. Scheffer, *The Shaping of Environmentalism in America*, Seattle and London-1991; Arthur A. Ekirch, Jr, agm, s. 36.

³¹ Arthur A. Ekirch, Jr., agm, s. 40-44

³² Arthur A. Ekirch, Jr., agm, s. 37

³³ Amerikan Konservativizminin doğaya karşı faydacı ve estetik yaklaşımları arasındaki farklılıklar ve çatışmalar için bakınız: Roderick Nash, "The Conservation Schism", *Environment and Americans*, age, s. 68-74. Bu iki yaklaşımın öncülerinden John Muir ve William Kent yabancı yaşam için ortak ilgiye sahip olmalarına rağmen farklı önceliklere sahiptirler. John Muir için öncelik doğada idi ve ne pahasına olursa olsun doğanın önceliğinden vazgeçilemez. Kent için ise koruma ülke kaynaklarının kamu yararına kullanılması idi. Yoksa Muir'in anladığı anlamda kaynakların kullanılmaması değildir ki bu da bir israftır.

1901 ile 1980 yılları arasında kurulmuş ve 1983'te hala devam eden çevreci örgüt ve periyodiklerin (birleşik olarak) yıllara göre sayısı.

II. Dünya Savaşı Sonrası korumacılık sonrasında, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı yıllarında Amerika'da çevrecilik alanında çok ciddi gelişmeler olduğu söylenemez. Asıl gelişmeler yukarıda da belirtildiği gibi 1960'lı yıllar sonrasında olmuştur. Örneğin 1901 ile 1960 yılları arasında yılda ortalama 3 çevre koruma örgütü kurulurken bu sayı 1960-80 yılları arasında 18 dir.

Şekilde de görüleceği gibi, II. Dünya savaşı sırasında çevreci örgütlerde düşüş görülürken 1966-75 yılları arasında ani bir yükseliş göze çarpmaktadır. New York Times'in değerlendirmesine göre çevreci örgütler 1979'da 4 milyon üye ve haftalık 1.5 milyon dolar gelire ulaşmışlardır³⁴. Bu örgütlerin 50 Amerikan devleti arasındaki dağılımına bakıldığında ise Batı ve Kuzey Amerika'da en fazla, merkez devletlerde Orta ve Güneyde düşük olduğu gözlenmektedir³⁵. Çevrecilik düşüncesi sadece örgütler ve dergilerle³⁶ sınırlı kalmamış, bu düşünceye ve

harekete pek çok eğitimci ve yazarca da katkıda bulunulmuştur. Bernard De Veto, E.B. White, Joseph Wood Krutch, yargıç William O. Douglas, antropolog Loren Eiseley, "Sessiz Bahar" (Silent Spring)'ın yazarı Rachel Carson bunlardan bazılarıdır. 1970'de çevresel istemleri dile getiren ve 20 milyon Amerikalının katıldığı "Yeryüzü Günü" (Earth Day) kutlamaları yapıldı. Kimilerine göre o gün Amerikan tarihindeki en kapsamlı, en temiz ve en barışsever gösterilerin yapıldığı bir gündü³⁷.

Amerikan Toplumunu ve Çevre

Amerikan toplumunun 1960 sonrasında çevreye karşı duyarlılığı da gerek çevresel örgüt ve yayınların gerekse başkaca diğer toplumsal çalışmaların (yukarıdaki yazarlar gibi) etkisiyle giderek artmıştır. Amerikan toplumu üzerinde yapılan anket sonuçlarına göre 1981-1990 yılları arasında toplum giderek artan bir oranda maliyetine bakılmaksızın çevrenin korumasını istemektedir. Bunu isteyenlerin oranı 1990'da %70'dir³⁸. Net bir trend göstermemekle birlikte bu dönemde toplumun çoğunluğu (1990'da %62'si) çevre korunması için

³⁴ Victor B. Scheffer, agm, s. 113-115.

³⁵ Victor B. Scheffer, agm, s. 115 ve devletler arası dağılımı gösterir bir tablo için bakınız: s. 116

³⁶ 1945-1975 yılları arasında yayınlanan ekolojik-çevreci dergilerin geniş bir listesi için bakınız: *Handbook of Contemporary Developments in World Ecology*, Ed. Edward J. Kormondy and J. Frank

Mccormik, Westport, Connecticut-US, London-UK-1981.

³⁷ Victor B. Sheffer, agm, s. 118-131

³⁸ *CBS Newa Poll in the New York Times*(in Dunlap 1991)'den Adolf G. Gundersen, *The Environmental Promise of Democratic Deleberation*, Wisconsin-1995, s. 114, Şekil için de bkz. s. 114.

hükümetin oldukça az çaba gösterdiğini³⁹ ve bu konuda hükümet harcamalarının çok yetersiz olduğunu düşünmektedir⁴⁰. İlgili dönemde çevresel yasa ve düzenlemeleri yetersiz bulanların oranı gittikçe artmaktadır (1880' de %33, 1990'da %54)⁴¹. 1981'de ekonomik büyümeye karşı çevresel kaliteyi savunanların oranı %41 iken 1990'da %64'e çıkmıştır⁴². Enerji ve çevre koruması arasındaki tercihte çevreyi tercih edenlerin oranı da yine bu dönemde giderek artmıştır⁴³.

Gundersen'e göre bu anket verileri buzdağının sadece görünen yüzüdür. Gundersen bu ve belirttiği başkaca anketlerden hareketle Amerikan toplumunun çoğunluğunun şu görüşleri taşıdığını düşünür:

- Çevre hakkında endişelidir.
- Kirliliğin ülkenin karşı karşıya olduğu en büyük problemler arasında yer aldığını düşünmektedir.
- Çevrenin etkin korunmasında yetersiz kalmaktadır.
- Kaynak kıtlığı reform yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.
- Çevreci hareketi onaylamaktadır.
- Doğanın tarihsel olarak değerine ve her türlü kullanımın ötesinde insanlık için olduğuna inanmaktadır.
- Durağan bir devlet düşüncesini içeren ekolojik sınırlar kavramını onaylamaktadır⁴⁴.

B-BAŞKANLAR, SEÇİMLER, AMERİKAN SİYASAL SİSTEMİ VE ÇEVRE

Amerikan başkanlarının hepsinin çevreye karşı aynı duyarlılıkta olduğunu düşünmek gerçek durum ile çokça bağdaşmamaktadır. Başkanların çevre ile ilgili yaklaşımlarından önce, genel olarak Amerikan politik sisteminin çevrecilik açısından

bir değerlendirmesine değinmek sanırım yerinde olacaktır.

Siy. Sistem Savunusu: Bu değerlendirmede birbirinden farklı ve birbirine oldukça zıt iki görüş ortaya konmaktadır. Geleceğe daha az umutsuzlukla bakanlar için Amerikan politik sistemi kıtlığa ve çevresel zararlara gerekli yanıtı vermiştir. Sistem kompleks siyasal yapısının dışında çevre ile ilgilenecek yapılar oluşturmuş, çevreciliği siyasal sistemin bir parçası yapmış ve onu vazgeçilmez kılmıştır⁴⁵. Charles S. Pearson da bu düşünce çerçevesinde Amerika'nın kendi sorumluluğunu yerine getirdiğine inanmış olmalı ki, bu konuda ABD'nin gelişmekte olan ülkelerdeki çevre kirliliğinin önlenmesi, doğanın korunması ve zararlı endüstrilerin sınırlandırılması için bilgi ve tecrübelerini onlarla paylaşması ve onlara yol gösterici olmasını önerir⁴⁶.

Siy. Sistem Eleştirisi: Geleceğe yönelik olarak tam bir umutsuzluk içerisinde olanlar için yukarıdaki değerlendirme sadece yanlış değil aynı zamanda lanetlenmelidir de. Tüm bir dünya, kelimenin tam anlamıyla felaketin eşiğindedir ve ABD bu durumun başlıca sorumlusudur. Kapitalist anlayışta, bütünlükten uzak bölük pörçük tıkanmış politikalar sadece lokal yerleşimlerin, ekolojik sistemlerin değil bütün bir dünyanın sonunu getirmektedir⁴⁷. Yazar bu görüşü paylaşmaz. Yazara göre bir ölçüde farklılık gösterse de Amerikan siyasal sisteminin değerlendirilmesi bu iki görüş etrafında toplanmaktadır. Başkanlara gelince, başkanların çevre ile ilgili tutumlarının onların siyasal partilerinden kaynaklandığına dair bir bilgiye bu çalışma sırasında rastlanılmış değildir. onların bu konudaki tutumunun demokrat ya da cumhuriyetçi olmalarından daha ziyade, bireysel görüşlerinden kaynaklandığı ifade edilebilir.

Reagan: Jefferson ve Roosevelt'in bu konudaki görüş ve politikalarına önceki bölümlerde değinilmişti. Son dönemlerde ise gerek Ulusal Çevre Politikası Yasası'nın (National Environmental Policy Act-NEPA) hazırlanmasında ve gerekse Çevre Koruma Bürosu'nun (Environmental Protection Agency-EPA) kurulmasında Nixon'un önemli çalışmaları olmuştur.

³⁹ *Cambridge Reports and Cambridge Reports-Research International*(in Dunlap 1991)'den Adolf G. Gundersen, age, s. 115

⁴⁰ National Opinion Research Center(in Dunlap)'den Gundersen, age, s. 113. Çevre üzerine hükümet harcamaları yetersiz diyenlerin oranı 1980'de %48 iken 1990'da %70'dir.

⁴¹ *Roper Organization*(in Dunlap)'dan Gundersen, age, s. 116.

⁴² *Cambridge Reports and Cambridge Reports/Research International* (in Dunlap)'dan Gundersen age, s. 117.

⁴³ 1990'da %52, *Roper Organization* (in Dunlap)' dan Gundersen, age, s. 119.

⁴⁴ Gundersen, age, s. 118.

⁴⁵ *Social and Economical Impact of Environmental Policies*, Ed. R. Swarup, S.N. Mishra, V.P. Jauhari, New Delhi-1992, s. 234.

⁴⁶ Charles S. Pearson, *Down to Business-Multinational Corporations, the Environment and Development*. World Resources Institute-1985, s. 82-83.

⁴⁷ *Social and Economical Impact of ...* age, s-235-236.

Çevre açısından son dönemlerin en fazla eleştirilen başkanı Ronald Reagan'dır. Kanada çevre bakanı, (1988) 8 yıllık Reagan yönetiminin çevresel gerçekliğe 8 yıllık bir umarsızlık tarihi olduğunu ve bu yönetimin çevresel konulardaki yanlışlarını ısrarla sürdürmenin ahlaki şüphesini taşıdığını söyler⁴⁸. Samuel P. Hays da bu konuda "Reagan'ın anti-çevreci devrimi" ifadesini kullanır.

88 Seçimleri, Bush-Dukakis: 1988 seçimleri bir anlamda başkanlar arasında çevresel bir yarıştı. George Bush ve Michael Dukakis çevreci başkan adayları olarak ilan edildiler. Her iki aday da seleflerinden daha çevreci programlar önerdiler. Bush bu seçimlerde aynı zamanda yardımcı olmasına rağmen kamu oyundaki olumsuz çevreci imajı nedeniyle Reagan yönetimi ile kendi arasına bir mesafe koydu ve *ben Teddy Roosevelt geleneğinde bir cumhuriyetçi başkan olmak isterim, bir konservatist ; bir çevreci* söylemiyle kendisini bir çevreci ilan ederek, valisi olduğu yerde çevreye karşı ilgisiz kaldığı nedeniyle Michael Dukakis'e yüklendi. Böylelikle 20 yıldır ilk defa Amerikan seçimlerinde çevre konusu böylesine gündeme giriyordu. New York Times gazetesi çevreyi "seçim dinamiti" (Eloctoral Dynamite: The Environment) olarak tanımlıyordu⁴⁹.

Kimilerince son başkanlık politikaları, cumhuriyetçi ve demokrat, çevre ile ilgili hükümet düzenlemelerinin yetersizliğini ve piyasa merkezli bir sistemle değiştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Çevresel konularda karar alma süreci değiştirilerek kamu ilgisi artırılmalıdır. Bu bağlamda Reagan yönetimi de demokratik değerler ve ekonomik etkinlik açısından kamu elindeki doğal kaynakların özelleştirilmesi politikasını desteklemiştir⁵⁰.

Pekçok konuda olduğu gibi devletin çevresel düzenlemeleri konusunda da farklı yaklaşımlar vardır. Kimileri devlet düzenlemelerinin yerini sivil örgütlerin alması gerektiğini savunurken, kimileri ise bireylerin

ilgisizlikleri ve seçmenlerin başkaca önceliklerinin bulunması nedeniyle hükümet düzenlemelerinin daha çok gerekli olduğunu savunur⁵¹.

Çevresel düzenlemelerin olup-olmaması ya da hangi düzey ve boyutta olması gerektiği tartışmasını bir tarafa bırakırsak bu konuda yapılan düzenlemelere de sanırım kısaca da olsa değinmek gerekir.

C-YASAL DÜZENLEMELER

Son 100 yıldır ya düzenleme ya da ülkenin toprak, su, hava ve biyotik kaynaklarının yönetsel kontrolü amacıyla Amerikan Kongresi çok farklı türden çevre yasaları kabul etti. Bununla birlikte 1950'den sonra savaş sonrası Amerikan ekolojisinin gelişimini etkileyen çok daha önemli yasalar kabul edildi. Bu yasaların pek çoğu uzmanlık gerektiren yasalarlardır.

En önemli Federal yasalar şunlardır: Doğa Yasası, Ulusal Çevre Politikası Yasası, Tehliedeki Türler Yasası, son Zamanlarda kabul edilen Kaynakları Koruma ve İyileştirme Yasası ve Maden Ocaklarının Kontrolü ve İyileştirilmesi Yasası⁵².

⁵¹ Ayrıntılı bilgi ve farklı yazarların farklı görüşleri için bakınız: "Democratic Politics and Environmental Policy", *Social and Environmental Impact of ...*, age, s. 204-240.

⁵² *Handbook of Contemporary Developments in World Ecology*, age, 92; Amerikan Kongresi'nce 1950 ile 1989 arasında kabul edilen başlıca çevre yasaları da şu şekilde sıralanabilir:

- 1950 Fish Restoration Act
- 1953 Outer Continental Shelf Lands Act
- 1954 Watershed and Flood Protection Act
- 1956 Fish and Wildlife Act
- 1964 Wilderness Act
- 1965 Water Resources Planning Act
- 1965 Fish and Wildlife Coordination Act
- 1965 Water Resources Planning Act
- 1966 National Historic Preservation Act
- 1968 Estuary Protection Act
- 1969 National Environmental Policy Act
- 1970 Clean Air Act
- 1970 Solid Waste Disposal Act
- 1972 Coastal Zone Management Act
- 1972 Environmental Pesticide Control Act
- 1972 Water Pollution Control Act
- 1972 Marine Protection, Research and Sanctuaries Act
- 1972 Noise Control Act
- 1973 Endangered Species Act
- 1974 Renewable Resources Planning Act
- 1974 Safe Drinking Water Act
- 1976 Resource Conservation and Recovery Act
- 1976 Toxic Substances Control Act

⁴⁸ Norman J. Vigand and Michael E. Craft, *Environmental Policy in the 1990's*, Washinton D. C.-1990, s. 33.

⁴⁹ Norman J. Vigand, age. s.33. Bu sıralar çevre konusu Amerikan dergilerinde de yoğun bir şekilde tartışılmaya başlandı. Konu ile ilgili olarak ve Newsweek, US News and World Report ve Times dergilerinin 1988-1989 yılları arasında çevre ile ilgili yayınlarını gösterir bir tablo için bakınız: s. 88-90.

⁵⁰ *Social and economic Impact of ...*, age s 240

NEPA, CEQ ve EPA:

1969'un sonu ve 1970'in başında Kongre Amerikan çevreciliği için oldukça önemli olan Ulusal Çevre Politikası Yasası (National Environmental Policy Act-NEPA), Çevre Kalite Konseyi (The Council of Environmental Quality-CEQ) ve Çevre Koruma Bürosu (Environmental Protection Agency-EPA) düzenlemelerini kabul etti⁵³. Daha önceleri de özellikle 1960-1968 arasında pek çok yasa kabul edildi ama onların NEPA için bir hazırlık olduğu söylenebilir. NEPA insan ve doğası arasında daha bir uyum ve ekolojik sistem ve ulusal kaynakların önemini ulusça daha bir kavranmasını öngörüyordu. NEPA iki temel yenilik getirdi.

1- Çevreye önemli derecede zarar verebilecek belirli hareketlerden önce her bir federal büro çevre etki değerlemesi yapmalıdır. Bununla zararlı hareketler yasaklanmamakta, sadece ekonomik ve sosyal açıdan net bir fayda maliyet analizi çıkarılması istenmektedir.

2- Bu yasa ile yürütme içerisinde uzun dönem politikalar üretecek ve başkana önerilerde bulunacak, çevresel etki raporunun beyni bir Çevre Kalitesi Konseyi (CEQ) kuruldu.

Başkan Nixon NEPA'yı imzaladıktan altı ay sonra EPA'yı kurdu. Hükümet içerisinde pek çok bölüm ve bakanlık arasında dağılmış bulunan sorumluluklar EPA'ya verildi⁵⁴.

1977 Clean Water Act
1977 Surface Mining Control and Reclamation Act
1982 Nuclear Waste Policy Act
1986 Lead Contamination Act
1986 Emergency Planning and Community Right-to-Know Act
1988 Federal Food and Drug Control Act.

Handbook of Contemporary Developments in World Ecology, age, s. 93 ve *Federal Environmental Laws*, West Publishing Company, St. Paul and Minnesota-1989'dan *Social and Economic Impact of Environmental Policies*, age, s. 8-12. Ayrıca 1970-89 yılları arasında bu yasalardaki değişiklikler için de ikinci esere bakılabilir. s. 8-12.

⁵³ Ayrıntılı bilgi için bakınız, Victor B. Scheffer, age, s. 142-146; T.O'Riordan, age, s. 282-288; Joseph J. Seneca and Michael K. Taussing, *Environmental Economics*, New Jersey-1979. s. 219-221. Ayrıca NEPA'nın tam metni için bakınız: Thomas W. Wilson, Jr., *International Environmental Action*, Dunellen-1971, s. 221-226.

⁵⁴ Victor B. Scheffer, age, s. 142-146; Maryann Froehlich, Drusilla J. C. Hufford and Nancy H. Hammett, "The United States", *Valuing the Environment*, eds. Joan Phillips, Benda and David

D-ÇEVRECI ÖRGÜTLER:

Bilindiği gibi siyasal sistemler açık toplumlarda baskı gruplarının yoğun etkisi altındadır. Amerika Birleşik Devletleri gibi baskı gruplarının siyasal sisteme aktif olarak katıldığı ülkelerde bu etki daha da fazladır. Bu anlamda çevreci örgütler, vatandaşların siyasal ve yönetsel sistemin yetersizliği bilincini artırarak ve karar alma mekanizmalarını etkileyerek siyasal sistemin harekete geçirilmesinde etkin bir role sahiptir⁵⁵. Ulusal Gönüllüler Merkezi'nin (The National Center For Voluntary) değerlendirmesine göre Birleşik Devletler'de yirmi milyon insanı temsil ettiği düşünülebilecek 40 000 çevreci/Konservatist örgüt bulunmaktadır⁵⁶. En büyükleri Ulusal Yabani Hayat Federasyonu (National Wildlife Federation), Ulusal Audubon Topluluğu (National Audubon Society) ve Sierra Club'dür. Bu ve benzeri pek çok örgütün tarihi, yabanılığın korunmasının önemli bir konu olduğu 19 yy. korumacı harekete kadar geriye gider.

Sierra Klübü (The Sierra Club): 1892'de Amerikalı ünlü naturalist John Muir tarafından kuruldu. Fakat son dönemlere kadar küçük bir grup olarak kaldı. David Brower sekreterliğinde etkin hale geldi ve 1965-69 yıllarında üye sayısını⁵⁷ ikiye katladı⁵⁸.

Örgüt çevreye zarar verebilecek her türlü eyleme karşı sert ve katı bir tutum içerisinde. Siyasal anlamda militanik ve agresif bir çizgi izler. Bu fundemantalist yapısı ile diğer ılımlı çevrecilerden ve örgütlerden ayrılır. Sierra Club için Greenpeace'in katı bir versiyonu denebilir. Sierra Klub de Greenpeace gibi kimi eylemlere girişmiştir. Amerika'da politik olarak en fazla bilinen örgüttür⁵⁹.

W. Pearce, London-1991. Amerika'daki diğer bazı yasal düzenlemeler için de bu esere bakılabilir.

⁵⁵ T. O'Riordan, age, s. 255.

⁵⁶ Frachis Sandbach, age, s. 13; Walter A. Rosebaum (*The Politics of Environmental Concern*, New York, Washington, London-1973, s. 75) çevreci örgüt sayısı için 3000'den fazla demektir. Sandbach'ın eseri 1980'de yayınlanmıştır. Rosebaum'un eserinin 1973'de yayınlandığı gözönünde bulundurulursa ya bu aradaki yedi yıl içerisinde 37 000 örgütün daha kurulduğu kabul edilecek ya da bu verilerin çok sağlıklı olmadığı düşünülecektir.

⁵⁷ Üye sayısındaki gelişimi için bu çalışmadaki önde gelen Amerikan çevreci örgütlerinin yıllara göre üyelik gelişim tablosuna bakınız.

⁵⁸ Sandbach, age, s. 13.

⁵⁹ Rosebaum, s. 76-77.

Ulusal Audubon⁶⁰ Cemiyeti: (National Audubon Society): 1905 yılında kurulmuştur. 1973 yılı itibarıyla 210 000 üyesi bulunmaktadır. Merkezde ve eyaletlerde büroları bulunan bir federasyondur⁶¹. Temel olarak bütün yönleri ile doğal yaşamın korunması ve arttırılması amacındadır. Zararlı böceklere karşı zehir kullanımı ve yiyecekleri etkileyen her türlü zehirli maddelere karşı aktiftir. Hayvan yaşamının, özellikle nesli tükenmekte olan hayvanların korunması amacıyla varolan kaynakların kullanılması için kamusal örgütlere çağrıda bulunur. Audubon Society çevresel sorunların çözümünde genellikle ılımlı bir yol izlerken, gerektiğinde siyasal mücadelede Sierra Club gibi militan grupların tarafında yer alır⁶².

Ulusal Doğal Yaşam Federasyonu: (National Wildlife Federation) : Tek etkin ve faal sporcular grubu olarak kabul edilir. Rod-and-gun klüplerinin temsilcilerinden oluşan bir federasyondur. Bu klüblerin 2.5 milyon üyesi bulunmakla birlikte pek azı federasyon içerisinde aktiftir. Konservativistlerce çekici dergileri, pulları ve diğer yayınları satın alarak desteklenir. Balıkçılık ve avcılıkla ilgilendikleri için eyalet balık ve oyun departmanları ile sıkı ilişkiler içerisindeyler. Washington'da da büroları bulunmakla birlikte eyalet düzeyinde daha aktiftirler. Balıkçılık ve Avcılıkla ilgilendikleri için Sierra Club gibi "katı çevreci" organizasyonlara karşıdır ve doğal yaşamı korumada yetersiz kaldıkları için onlarca eleştirilirler⁶³.

Izaak Walton Ligi: (Izaak Walton League): 1922'de kuruldu. Sporcular ve konservativistlerden oluşan lokal birimlerine büyük yetkiler veren gevşek bir konfederasyondur. Lig pek çok noktada ulusal seviyeden ziyade lokal düzeyde daha aktiftir. Yabani yaşama zarar vermeden kamu topraklarının daha faydalı kullanımı üzerinde durur. Bu amaçla yaptığı lobicilik faaliyetleri, yayınlar ve diğer siyasal

eylemleri ile Lig, çevresel problemlere karşı geleneksel konservatif bir anlayışa sahiptir⁶⁴.

Yeryüzü Dostları: (Friends of the Earth-FOE): David Brower tarafından, Sierra Club bölünerek sekreterlik görevi bırakıldıktan sonra 1969'da kuruldu. Ekolojik konulardaki yaklaşımı politik olarak oldukça serttir. Brower'e göre örgüt *bataklıkları değil alışveriş merkezlerini, dağları, boş akan dereleri değil kirli ırmakları iyileştirmek için savaşır. Daha fazla boşluk daha az gelişme, daha fazla yabani hayvan daha az insan Yeryüzü Dostları'nın siyasal ereğidir.* Brower'in yolunu izleyen FOE çevreyi etkileyen siyasal kararlara karşı savaşım verir. Washington'da aktif olan örgüt diğer eyaletlerde de aktif hale gelmektedir⁶⁵.

Amerikan Ekoloji Topluluğu: (Ecological Society of America-ESA): Kurulduğu 1915'den beri ESA Amerika'daki ekolojistler ve ekoloji bilimi üzerinde odaklanmıştır. Son 30 yılda artan üye sayısı, aktivitesi ve yayınları ile ESA'nın çehresi değişmiştir. "Ecology and Ecological Monographs" araştırma yazıları için sahasında önemli bir yayın organı olarak faaliyetine devam etmektedir. ESA'nın 1979 verilerine göre 6.047 üyesi bulunmaktadır. ESA arkadaş. aktif ve asıl olmak üzere üç tip üyeliğe sahiptir. Kurulduğundan beri ESA eğitici programlar ve bilimsel çalışmalarla doğal alanın korunması ile ilgilenebilmektedir⁶⁶.

Çevresel Savunma Fonu: (The Environmental Defence Fund): 1967'de Avukat Victor Yannacone tarafından kurulan Fon bugün çevre hareketinin en etkin yasal silahıdır. Fon daha güvenli bir çevre için kamu haklarının korunması amacıyla ulusal mahkemelere gitmeden önce davaların hazırlanması ve sunulmasında iş birliği yapan 60 avukat, 700 bilim adamı ve diğer pek çok uzmandan oluşan bir koalisyondur⁶⁷. Fon çok geniş bir bütçeye sahip olmamasına rağmen amacına ulaşmada oldukça başarılıdır. İyi sunulan dikkatlice hazırlanmış bilimsel ifadeler ve etkin yasal argümanlarla Fon, DDT'nin çeşitli eyaletlerde yasaklanması, sağlamış, gerekli çevresel çalışmalar yapılncaya kadar Alaska petrol boru hattının yapımını ve üç federal kanal ve baraj yapımını tahmin edilemeyecek zararlar vereceği gerçeğiyle durdurmuştu. Fon 70'li yıllarda temiz bir

John James Audubon (1785-1851), *Oxford Ansiklopedik Sözlük*'de belirtildiğine göre Amerikalı doğa bilimci ve ressam; *The Birds of America*'nın yazarı. Sabah Yayınları, İstanbul-1990, Cilt 1. s.94. Bu örgüt ismini ondan alsa gerek.

⁶¹ Üye sayısındaki gelişimi için önde gelen Amerikan çevreci örgütlerinin yıllara göre üyelik gelişim tablosuna bakınız.

⁶² Rosembaum, age, s. 76-77.

⁶³ Rosembaum, age, s. 77.

⁶⁴ Rosembaum, age, s. 77.

⁶⁵ Sandbach, age, s. 14. Rosembaum, age, s. 78.

⁶⁶ *Handbook of Contemporary Developments in World Ecology*, age, s. 73-74.

⁶⁷ Üye sayısındaki gelişimi için önde gelen Amerikan çevreci örgütlerinin yıllara göre üyelik gelişim tablosuna bakınız.

çevrede yaşama isteğinin bir kamu hakkı olduğunun mahkemelerde mücadelesini vermiştir.⁶⁸

Sıfır Nüfus Artışı: (Zero Population Growth-ZPG): 1970'de dünya çapında bir felaketin tek alternatifi olarak nüfus planlaması amacıyla biyolog Paul Ehrlich tarafından kuruldu.⁶⁹ ZPG özellikle okul kampüslerinde aktiftir. Yoğunlukla nüfus problemi üzerinde odaklanan ZPG bu amaçla siyasal hareketlerde bulunmaktadır.⁷⁰

Amerikan Greenpeace: İlk olarak 1969'da, Amerika Birleşik Devletleri'nin Acmıtka adasında yapmayı düşündüğü nükleer denemeye, oluşacak dalgaların çevreyi yok edeceği gerekçesiyle karşı çıkan ve bu konuda Sierra Club'ü de yetersiz bularak ondan ayrılan Jim Bohlen, Paul Cote ve Irwing Stova tarafından "Dalga Çıkarmayın Komitesi" adı ile kuruldu. "Greenpeace" ismini tam olarak kimin bulduğu bilinmemekle birlikte, Kanadalı genç bir sosyal hizmet görevlisi Bill Darnell tarafından ortaya atıldığı kabul edilmektedir. "Dalga Çıkarmayın Komitesi" daha sonra Greenpeace'e dönüşecektir.⁷¹ Greenpeace'in amacı başta nükleer denemeler olmak üzere, radyoaktif, kimyasal kısaca çevreye zarar verebilecek her türlü harekete cesurca karşı koymak ve bunun için şiddet içermeyen her türlü barışçıl eylemde bulunmaktır. Bu Amaçla Amerikan Greenpeace de diğer ülkelerdeki Greenpeace'ler gibi kendileri için oldukça tehlikeli pek çok eylemde bulunmuşlar ve zaman zaman korkusuz eylemleri nedeni ile zor durumlarda da kalmışlardır.⁷²

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME:

Amerika'daki çevrecilik düşüncesinin gelişiminin ve bugün var olan örgütlerin kısaca incelendiği bu çalışmada, görüleceği gibi, kimilerince kıtanın keşfinden öncesine kadar gerilere götürülüyor olsa da, bu ülkedeki çevrecilik düşüncesinin modern anlamda 1960'lardan sonra ivme kazandığı söylenebilir.

⁶⁸ Rosembaum, age, s. 78-79.

⁶⁹ Üye sayısındaki gelişimi için önde gelen Amerikan çevreci örgütlerinin yıllara göre üyelik gelişim tablosuna bakınız.

⁷⁰ Rosembaum, age, s. 79.

⁷¹ Michael Brown ve John May, *Yeşil Barışın Öyküsü*, Çev: Sabir Yücesoy, İst-1992, s.8-18

⁷² Amerikan Greenpeace'in bu anlamdaki kimi faaliyetleri için bakınız: Victor B. Scheffer, age, s. 126-127; Michael Brown ve John May, age.

1901 ile 1960 arasında yılda ortalama kurulan örgüt sayısının 3 iken, 60-80 arasında ise 18 olması verisi de bu kanıyı desteklemektedir.

Amerikan başkanları arasında çevreye karşı çok genel anlamda bir Jefferson-Nixon olumlu çizgisine karşılık Hamilton-Reagan olumsuz çizgisinin varlığından söz edilebilir. Başkanların bu tutumunda belirleyici olanın partilerinden daha ziyade onların bireysel eğilimlerinin belirleyici olduğu belirtilebilir.

Yasal anlamda ise 1969 yılında çıkarılmış olan NEPA'nın kendisinden önce ya da sonra kongreden geçen pek çok yasalar arasında en önemlisi olduğu söylenebilir.

Örgütsel düzeyde ise; başta Sierra Klübü, Ulusal Audubon Cemiyeti, Izaak Walton Ligi, Ulusal Doğal Yaşam Federasyonu, Yeryüzü Dostları, Amerikan Ekoloji Topluluğu, Çevresel Savunma Fonu, Sıfır Nüfus Artışı, Amerikan Greenpeace gibi örgütler olmak üzere pek çok sivil toplum örgütlerinin varlığı dikkati çekmektedir. Bu örgütlerin faaliyet alanlarına bakılırsa, daha çok somut sorunlarla ilgilendiği, ideolojik düzeyde, kimyasal, nükleer ve uzay çalışmaları nedeniyle, Amerikan siyasal sisteminin yolaçabileceği, lokal, gezegen ve tüm bir evren çapındaki olası tehlikelerle çokça uğraşmadıkları gözlenmektedir.

Son söz olarak kıtanın keşfinden bugüne, Amerikan çevrecilik düşüncesi ve akımının bu devletin yarattığı çevresel kirliliği önlemede ne kadar başarılı olduğu sorulabilir. Bu konuda birbirleri ile çatışan iki görüştür söz edilebilir. İlkine göre Amerikan siyasal sistemi bu anlamda üzerine düşeni yapmıştır ve ABD bu konudaki bilgi birikimi ve tecrübesini diğer ülkelerle paylaşarak onlara önderlik etmelidir. İkincisine göre ise dünyada bugün sadece insanların değil bütün canlı varlıkların ve hatta gezegenin geleceği tehdit altında ise bunun başlıca sorumlusu Amerika'dır. Bu yaklaşım belki abartılı karşılanabilir ama, eğer böylesi bir tehdit varsa, kendi ülkelerini kirlenme lüksünden bile yoksun oldukları bir ortamda, tüm bir gezegeni kirlenmekten fakir ve gelişmemiş ülkeleri sorumlu tutmak pek de anlamlı olmasa gerektir.

Önde Gelen Amerikan Çevre Örgütlerinin Yıllara Göre Üyelik Gelişimi

	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977
*Sierra Club	44,584	54,867	67,570	84,402	114,336	131,630	136,127	139,064	144,263	153,004	163,661	178,402
*National Audubon Society	43,940	53,715	66,026	78,061	04,676	138,638	164,444	201,712	237,203	257,043	269,470	286,540
*Zero Population Growth								18,665	12,235	10,103	9,672	8,285
*Environmental Defence Fund						25,000			38,545	39,570	44,473	45,699
*Environmental Action					44,000	3,000	3,500	4,000	6,000	9,000	18,000	20,000

Kaynak: Sandbach, age, s.15